

ца ўлюбёным заняткам беларускай культуры. Пасля Рыскага міру дзяржаўная мяжа прайшла па жывым целе народу.

Але беларусы, маючы дасюль столькі *межаў*, якія падзяляюць, у глыбіні душы працягваюць марыць пра іншую мяжу — тую, што злучае, збірае і яднае. Менавіта пра гэтую, сабраную мяжой прастору, калісьці сказаў Ян Чачот: „Маю кавалачак зямлі, на які магу паставіць лесвіцу ў неба“.

Мяжа

Сяржук Сокалаў-Воюш

Мяжа. Гэтае гоцкае слова са значэннем „той, што знаходзіцца пасярэдзіне“ ёсць у той ці іншай форме ўва ўсіх славянскіх, а таксама балцкіх мовах. Ад пачатку 80-ых яно актыўна і паспяхова пачало выціскаць з нашай мовы запазычанае з расейскай *граніца*. *Граніца* здалася хутка, а вось *пагранічнікі* біліся да апошняга, пакуль урэшце ня выкінулі белы сыяг перад *памежнікамі*. Цяпер пагранічнікі засталіся толькі ў некаторых афіцыйных пэрыёдыках ды ў лексыцы малаадукаваных людзей.

Замежны, замежник — два гэтыя вытворныя словы для савецкага ў поглядах чалавека мусілі азначаць: непажаданы, непрымальны, чужы, варожы. Для нармальнага — прымальны, магчымы, свой, сяброўскі.

Адмежавацца, размежавацца. У нашым стагодзьдзі гэтыя вытворныя з шэрагаў гаспадарчых перайшлі ў шэрагі палітычныя. Цэлыя пакаленьні *абмежаваных* насельнікаў краю *адмяжоўваліся* ад выказваньняў сваіх нацыянальных лідэраў, ад творчасці сваіх нацыянальных геніяў, ад сваёй гісторыі, культуры, мовы, традыцыяў, яны *размяжоўваліся* з братамі па пярэ і ўяўнымі адшчапенцамі. Гэта пераходзіла *межы* ня толькі здаровага сэнсу, але й прыстойнасьці.

Мяжа, межачка, узьмежак, межавы й памежны слупы, *межавыя* знакі, а таксама *безмеж, бязмежжа, прамежкавы, прамежны* — словы й выразы аднаго гнязда.

Цягам XX стагодзьдзя *межы* Беларусі мяняліся некалькі разоў. Яны дзялілі краіну на Ўсходнюю і Заходнюю, яны забіралі зь ейнага складу абшары для суседзяў і потым часткова вярталі забранае. У выніку тэрытарыяльна абкрадзеная краіна знаходзіцца цяпер у *межах*, якія не адпавядаюць ані гістарычным, ані этнаграфічным, ані якім іншым *межам* беларускага народу. Затое цяпер Беларусь набыла *мяжу*, якой яна ня мела раней. За заходняй *мяжой* краіны пачынаецца цывілізаваны сьвет з усімі ненавіснымі ўладам дэмакратыямі, свабодамі і дабрабытамі. А ад сёньняшняга дня там яшчэ й пачынаюцца *межы* Паўночна-Атлянтычнае супольнасьці — НАТО.

Народ

Сяргей Навумчык

Найчасьцей слова „народ“ выкарыстоўваецца палітыкамі супрацьлеглых поглядаў, прычым кожны зь іх шчыра верыць у сваё права спасылацца на *народ* як на крыніцу ўласнае рацыі. У Менску выдаюцца „*Народная Газэта*“

і „*Народная Воля*“ — з палярна супрацьлеглым разуменьнем таго, што азначае гэтае паняцце.

Можа, *народ* — проста сінанім насельніцтва, якое Быкаў аднойчы назваў словам „*людзтва*“ — з усімі ягонымі праведнікамі і нягоднікамі, незалежнікамі і інтэгратарамі? Калі мы пагаджаемся з гэтым, то мусім прызнаць і тое, што „*воля народу*“ можа быць вызначаная як сярэдняе арытмэтычнае. Але з гэтага непазьбежна вынікае, што *народ* можа памыляцца.

Другі падыход — разумець пад *народам* тую частку насельніцтва, якая актыўна імкнецца да пераменаў. Пад пераменамі звычайна маюцца на ўвазе незалежнасьць, дэмакратыя і рынкавыя рэформы. Менавіта такая трактоўка была пакладзеная ў назву *Народнага Фронту* ягонымі стваральнікамі.

Доўгі час слова „*народ*“ спалучалася з азначэньнем „савецкі“ — і надаваліся яму самыя станоўчыя якасьці. А вось Багдановіч на пачатку стагодзьдзя прамовіў: „*Народ, Беларускі Народ! Ты цёмны, сьляпы, быццам крот*“... Паэты не атаясамлівалі *народу* і Беларусі. У „Малітве“ Арсеньневай: „*Зрабі свабоднай, зрабі шчасьлівай краіну нашу і наш народ!*“. Нават граматычная форма звароту выяўляе першыньство краіны („магутнай“, „шчасьлівай“), і толькі потым дадаецца — *народ*.

Надыдзе нарэшце час, калі і дэмакратыя, і незалежнасьць з мэтай пераўтворацца ўва ўмовы існаваньня. Магчыма, тады паняцці „*народ*“ і „Беларусь“ будуць для нас непарыўныя...

Нацыяналіст

Рыгор Барадулін

Нацыяналіст — чалавек, верны сваёй *нацыі*, сваёй Радзіме, свайму народу.

Гэта савецка-імперская прапаганда зрабіла з *нацыяналіста* нейкае пудзіла, нейкага тэрарыста, бо ён падрываў і без таго рыхлы падмурак імперыі, якая займала як не шасьціну зямное кулі.

Любіць сваю мову й карыстаецца ёю — *нацыяналіст*. Любіць, шануе й ведае сваю гісторыю — *нацыяналіст*. Хоча жыць у сваёй этна-дзяржаве як вольны чалавек — *нацыяналіст*.

Савецкая прапагандовая машына перакрэсьлівала паняцце *нацыяналіст* на *інтэрнацыяналіст*. Але *інтэрнацыяналіст* утвораны ад *нацыяналіста*. Атрымлівалася, што будавалі мост уздоўж ракі.

Савецкія войскі, што падбухторвалі не адну краіну на так званую рэвалюцыю, называліся *воінамі-інтэрнацыяналістамі*.

Пройдзе час, няхай сабе й нямала, а слову *нацыяналіст* будзе вернутая ягоная першапачатковая шана. *Шчыры нацыяналіст перад сумленьнем чыст*.

Ніва

Сяргей Дубавец

Ніва — вельмі кароткае і вельмі невыразнае слова, у ім губляецца сэнс. Мовазнаўцам тут цяжка зачапіцца за гукі, каб растлумачыць паходжаньне слова. *Ніва* можа зьявіцца з вуснаў у часе п'янога мармытаньня як частка папулярнага выразу „*ніва-прос*“. Адны этымолёгі зьвязваюць *ніву* са